

JÕULUAJA ESIMENE PÜHAPÄEV AD 2024

Lk 2:33–40 (Js 25:1.4–5 või Js 49:13–16; Gl 4:3–7 või Kl 2:6–10)

33 Jeesuse isa ja ema panid seda imeks, mida Tema kohta räägiti.

34 Ja Siimeon õnnistas neid ja ütles Maarjale, Tema emale: «Vaata, see laps on seatud languseks ja tõusuks paljudele Iisraelis ja tähiseks, mille vastu räägitakse –

35 ja sinu endagi hinge läbistab mõõk –, et tuleksid ilmsiks paljude südamete mõtted.»

36 Seal oli ka prohvet Hanna, Penueli tütar, Aaseri suguharust, kes oli kõrgesse ikka jõudnud. Ta oli mehega elanud seitse aastat pärast oma neitsipõlve

37 ja lesk olnud kuni kaheksakümne neljanda eluaastani. Tema ei lahkunud pühakojast, vaid teenis Jumalat ööd ja päevad paastumiste ja palvetamisega.

38 Tema tuli sel tunnil sinna ja ülistas Jumalat ning kõneles Jeesusest kõigile, kes ootasid Jeruusalemma lunastust.

39 Kui nad olid täitnud kõik, mis tuli teha Issanda Seaduse järgi, siis nad pöördusid tagasi Galileasse oma külla Naatsaretti.

40 Laps aga kasvas ja sai tugevaks ning täitus tarkusega. Ja Jumala arm oli Tema peal.

Ja Joosep ja Tema ema olid imestunud nende asjade üle, mida Tema kohta räägiti. Ja Siimeon õnnistas neid ja ütles Maarjale, Tema emale: «Vaata, seesinane on seatud langemiseks ja üles tõusmiseks paljudele Iisraelis ja tunnustäheks, mille vastu räägitakse – ka sinu enda hingest läheb läbi mõõk –, et saaks võetud kate paljude südamete mõtetelt.» Ja seal oli naisprohvet Hanna, Fanueli tütar Aaseri suguharust. Tal oli olnud rohkelt elupäevi, olles elanud mehega seitse aastat pärast oma neitsipõlve. Ja ta oli lesk kuni kaheksakümne nelja aastani ega lahkunud pühakojast, paastumiste ja anumistega teenides öösel ja päeval. Ja selsamal tunnil ette astudes ülistas ta Jumalat ja rääkis Temast kõigile Jeruusalemma lunastuse ootajaile. Ja kui nad olid kõik vastavalt Issanda Seadusele täide viinud, pöördusid nad tagasi Galileasse oma külla Naatsaretti. Lapsuke aga kasvas ja sai tugevaks, täitudes tarkusega, ja Jumala arm oli Tema peal.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiokias paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaiks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

tulemusena, kelle saatja Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvepäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusega, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliuline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväarsust.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt meeles pidada, iseäranis kahest aspektist: esiteks juba mainitud universaalsus, mis seisneb selles, et kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele.

Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes (vt nt Lk 3:1j.) oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõesed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

Keelelisi märkuseid

Jeesuse – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

[Tema] isa ja ema – ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ – paljudes käsikirjades on selle asemel: Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ – «Joosep ja Tema ema».³

Panid seda imeks – ἦν...θαυμάζοντες – sõna θαυμάζω tähendab «imestama», «imeks panema», ka «imetlema».

Siimeon – Συμεών – nimi Συμεών tuleneb heebrea nimest שִׁמְעוֹן – «ta on kuulnud».

Õnnistas – εὐλόγησεν – sõna εὐλογέω tähendab «head soovima», «õnnistama», «õnnistust paluma», ka «[õnnelikuks] kiitma», «ülistama».

Maarjale – πρὸς Μαριάμ – nimi Μαρία tuleneb heebrea nimest מַרְיָם ja selle algseks tähenduseks võib olla kas «kibe», «mõru» või «mässuline».⁴

See laps – οὗτος – «see», «seesinane».⁵

On seatud – κεῖται – siin on tegemist teatava sõnademänguga, kuna sõna κεῖμαι esmatähendus on «[puhates/magades] lamama»⁶, ent see tähendab ka «[Jumala poolt] seatud/määratud/paigale pandud olema».

Tõusuks – ἀνάστασιν – sõna ἀνάστασις – «ülestõusmine», ka «taas tõusmine» – tuleneb verbist ἀνίστημι – «püsti tõusma», «[unest] üles tõusma», «[surnuist] üles tõusma».

Iisraelis – ἐν τῷ Ἰσραὴλ – nimi Ἰσραὴλ – Ἰσραήλ – tähendab «Jumal võitleb», «Jumal saab võitu», «Jumal võtab võimust».

Tähiseks – εἰς σημεῖον – sõna σημεῖον – «tunnustäht», «imetegu» – tuleneb sõnast σήμα – «märk», «tähis».⁷

Mille vastu räägitakse – ἀντιλεγόμενον – sõnasõnalt: «vasturäägitavaks».

³ 1739. aasta Piiblis: «Josep ja temma (Kristusse) emma».

⁴ Viimasel puhul oleks taolise nimevaliku puhul tegemist selge jumaliku irooniaga, kuna Jumalaema puhul rõhutatakse Pühakirjas tema madalust, alandlikkust ja kuulekust (vt nt Lk 1:38.48). Juhul, kui nime tuleb tõlkida kui «kibe» või «mõru», viitab see Maarjale kui Valuemale (vrd Lk 2:34j).

⁵ 1739. aasta Piiblis: «sesinnane»; 1968. aasta piiblitõlkes: «see».

⁶ Nagu Jeesus Maarja süles või Siimeoni kätel.

⁷ Siit on pärit ka märgiteadust tähistav sõna «semiootika».

Hinge – τὴν ψυχὴν – sarnaselt heebrea sõnale **נְפִישׁ** tähendab sõna ψυχή eeskätt «hing», ka «hingeõhk», «eluvaim», siit tulenevalt ka «elu».

Mõõk – ῥομφαία on erinevalt üsna lühikesest Rooma *gladiusest* pikk mõõk. Sama sõnaga tähistatakse ka viskeoda.

Tuleksid ilmsiks – ἀποκαλυφθῶσιν – sõna ἀποκαλύπτω – «ilmutama», «avaldama», «teatavaks tegema» – tähendab sõnasõnalt «katet eemaldama».

Südamete – καρδιῶν – sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmene, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.

Mõtted – διαλογισμοί – sõna διαλογισμός tähistab enamasti kahevahel olekut, seesmist lõhestatust.

Prohvet – sõna προφήτης – «[nais-] prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma», millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Hanna – nimi Ἄννα – heebrea keeles **חַנָּה** – tähendab «arm».

Penueli – nimi Φανουήλ – heebrea keeles **פְּנֹֻּעַל** – tähendab «Jumala pale».

Aaseri – nimi Ἀσὴρ – heebrea keeles **אַשֵּׁר** – tähendab «õnnelik».

Oli kõrgesse ikka jõudnud – προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς – sõnasõnalt: «oli jõudnud/edasi astunud/edenenud rohketesse päevadesse».

Pühakojast – τοῦ ἱεροῦ – sõna ἱερόν tähendab «pühapaik», «pühamu», «tempel».

Teenis Jumalat – λατρεύουσα – sõna λατρεύω tähendab «teenima», Uues Testamendis eranditult religiooses tähenduses.

Palvetamistega – δεήσεων – sõna δέησις tuleneb verbist δέομαι – «[millestki] puudust tundma», «[midagi] soovima/ihaldama», «anuma», «paluma» – ja tähendab «puudus», «vajadus», «soov», «anumine», «[millegi] taotlemine».

Jeesusest – originaalis puudub siin nimi Jeesus.

Jeruusalemma – nime Ἱερουσαλήμ – **יְרוּשָׁלַיִם** või **יְרוּשָׁלַיִם** – tõlgitakse kristlikus traditsioonis sageli kui «rahu linn».⁸

Lunastust – λύτρωσιν – sõna λύτρωσις – «lunastus», «lunastamine» – tähistab eeskätt kellegi vabaksostmise, lunaraha maksmise või ka lunastatu vabakslaskmise akti.

⁸ Paljude keeleteadlaste pärineb Jeruusalemma nimi küll hoopis iidset ugariti jumaluselt Šalimilt.

Issanda – κυρίου – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Seaduse – τὸν νόμον – sõna νόμος tähendab «seadus», «korraldus», «asjakorraldus» ja tähistab siin eeskätt Moosese Seadust.

Galileasse – εἰς τὴν Γαλιλαίαν – nimi Γαλιλαία tuleneb heebrea sõnast גליל – «piirkond».

Naatsaretti – Ναζαρέθ – nimi Ναζαρά võib tuleneda heebrea sõnast נָצַר – «valvama», «varjama», «kaitsma», «hoidma».

Laps – τὸ...παιδίον – sõna παιδίον on sõna παῖς – «laps» – deminutiiv: «lapsuke».

Arm – sõna χάρις tähendab «arm», «armuand», «armukingitus», «heldus», «heameel», «kiindumus», ka «tänu».

Sisuline analüüs

Luuka evangeeliumi teine peatükk algab Jeesuse sünnilooga, millele järgneb lühike märkus Tema ümberlõikamisest kaheksandal päeval ja Talle nime panemisest (Lk 2:21). Usutavasti ei nimeta Luukas Jeesuse ümberlõikamist mitte pelga kronoloogilise faktina, vaid põhjaneva märgina sellest, milleks Jeesus oli tulnud, apostel Pauluse sõnu kasutades: «Kui aeg sai täis, läkitas Jumal oma Poja, kes sündis naisest, sündis Seaduse alla, lahti ostma seadusealuseid, et me saaksime pojaseisuse.» (Gl 4:4j)

Ümberlõikamine on Jumala ja Tema rahva vahel sõlmitud igavese lepingu märk⁹ – Jeesus seda ei vajanud, kuna Tema ise on Jumala ja kogu inimkonna vahelise lepingu kehastus.¹⁰ Jeesuse ümberlõikamine on kinnitus Tema valmisolekust võtta enda peale kogu inimkonna patt ning anda ennast tema eest kuni lõpuni, kusjuures see sünnib samamoodi nagu hiljem Kolgatal: Tema vere valamise, sest «ilma vere valamise ei ole andeksandmist» (Hb 9:22).

⁹ «See on minu leping minu ja teie ning sinu soo vahel pärast sind, mida te peate pidama: kõik meesterahvad tuleb teil ümber lõigata! Te peate oma eesnaha liha ümber lõikama ja see olgu minu ja teie vahelise lepingu märgiks. Kaheksapäevastena tuleb teil ümber lõigata kõik teie meesterahvad põlvkondade viisi, olgu peres sündinud, olgu raha eest ostetud ükskõik missuguselt võõralt, kes sinu soost ei ole, kindlasti tuleb ümber lõigata niihästi su peres sündinu kui su raha eest ostetu. Minu leping peab teie ihu küljes olema igavese lepinguna!» (1Ms 17:10–13)

¹⁰ «Nüüd aga Kristuses Jeesuses olete teie, kes te varem olite Jumalast võõrdunud, saanud lähedaseks Kristuse vere läbi. Sest Tema on meie rahu, kes on mõlemad liitnud üheks ja lõhkunud maha vaheseina – see tähendab vaenu – oma ihu kaudu, kui Ta muutis kehtetuks käskude Seaduse, et luua eneses need kaks üheksainsaks uueks inimeseks, tehes rahu, ning et lepitada Jumalaga mõlemad ühesainsas ihus risti kaudu, surmates risti peal vaenu.» (Ef 2:13–16)

Nagu ümberlõikamist, nii ei vajanud Jeesus Jumala Pojana ega Maarja Tema emana ka seda, millega Luukas jätkab – templis teostatud puhastusrituaali ja esmasündinu lunastusohvrit. Seegi sündis ühelt poolt tunnistusena sellest, et Jeesus pidi «kõiges saama vendade sarnaseks, et Temast saaks halastav ja ustav ülempreester Jumala ees rahva pattude lepitamiseks» (Hb 2:17), ning teiselt poolt kinnitusena, et Temas teostub tõeliselt kõik see, mida Vana Testamendi sündmused on ette kuulutanud.

Poeglapse sünnitanud naine ei olnud Moosese Seaduse järgi puhas ega tohtinud minna pühamusse nelikümmend päeva – nende täitumisel pidi ta viima põletusohvriks aastase lambatalle ja ühe tuvi või turteltuvi, mille preester pidi tema eest lepituseks ohverdama (3Ms 12). Juhul, kui polnud jõudu tuua lammast, võis sellegi asendada tuvi või turteltuviga – Luuka jutustus näitab, et Jeesuse perekond ei kuulunud jõukate hulka, kuna ta sedastab, et nad tõid Jeesust Jeruusalemma templisse viies ohvriks «paar turteltuvi või kaks tuvipoega» (Lk 2:24).

Lisaks ema rituaalsele puhastamisele oli Jeesuse templissetoomisel teinegi põhjus: kõik Iisraeli laste esmasündinud tuli pühitseda Jumalale, neid vastava ohvriga lunastades (2Ms 12:13). Sellega meenutati Iisraeli rahva pääsemist Egiptuse orjapõlvest: Jumal lõi kõiki Egiptuse esmasündinuid, säästes ainult neid, kelle kojad olid tähistatud nende eest surnud paasatalle verrega. Jeesus kui tõeline Paasatall, kes on valanud oma vere kogu inimkonna lunastamiseks ning kes pole mitte ainult Maarja, vaid Jumala enda esmasündinu, ei vajanud lunastamist – nii ei toimunud Tema templissetoomine mitte Tema, vaid meie pärast.

Täpselt nii mõistis seda Püha Vaimu ajal pühakotta tulnud vaga Siimeon, kes võttis Jeesuse sülle ning hüüdis Jumalat ülistades: «Issand, nüüd Sa lased oma sulasel lahkuda rahus oma ütlust mööda, sest mu silmad on näinud Sinu päästet!» (Lk 2:29j) Siimeon tundis Jeesuses ära töötatud Messia ja Päästja, keda oli aastasadu oodatud ning kes on tulnud valgustama ja lunastama mitte üksnes Iisraeli, vaid ka paganaid, kõiki rahvaid. Siimeoni jaoks tähendas see võimalust oma elupäevad rahus lõpule viia, ootusajale joon alla tõmmata – võime öelda, et Siimeon kehastab siin kogu senist maailma, mille igatsuste täitumise aeg oli kätte jõudnud.¹¹

Joosep ja Jeesuse ema Maarja tundsid kõike seda kuuldes hämmastust või imetlust, mille põhjuseks ei saanud olla see, nagu poleks nad teadnud, kes Jeesus on. Nii Maarja kui Joosep olid saanud selge ilmutuse, et Jeesus on Jumala Poeg, kes tuleb, et päästa oma rahvas nende pattudest. See ei tähenda, et neil oleks ilmtingimata olnud konkreetne ettekujutus sellest, kuidas Jeesus oma missiooni teoks teeb, aga vaga Siimeoni sõnad Jeesuses kätte jõudnud päästest pidid neile siiski arusaadavad olema.

¹¹ Tõsi, nagu näitab apostel Paulus, võtab lõplik täitumine veel aega: «Sest loodu ootab pikisilmi Jumala laste ilmsikssaamist. Loodu on ju allutatud kaduvusele – mitte vabatahtlikult, vaid allutaja poolt –, kuid ometi lootusega, et ka loodu ise vabastatakse kord kaduvuse orjusest Jumala laste kirkuse vabadusse.» (Rm 8:19–21)

Hämmastuse (ja imetluse) põhjuseks oli ilmselt see, et asjadest, mida nemad teadsid või vähemalt aimasid, kõneldi nüüd täiesti avalikult, pealegi oli kõnelejaks keegi, kellega neil puudus varasem kokkupuude. Siimeon ei olnud templisse tulnud mitte omal valikul, vaid Püha Vaimu ajal – ning samal kombel sattus selsamal tunnil just sellesse templi ossa, kus viibisid Joosep, Maarja ja Jeesus, ka naisprohvet Hanna, kelle enda ja kelle isa nimed – «arm» ja «Jumala pale» (vt vastavaid keelelisi märkuseid) – olid juba iseenesest tunnistuseks sellest, kellega ja millega on Jeesuse puhul tegemist.

Hanna kõneles Jeesusest kõigile, kes ootasid Jeruusalemma lunastust (või, nagu seisab mõnes käsikirjas: kõigile, kes Jeruusalemmas lunastust ootasid). Pole vaja pikalt mõistatada, mida Hanna Jeesusest kõneles: kahtlemata seda, et lunastus on tulnud, kuna Lunastaja on päralt jõudnud. Kreeka keeles kasutatakse Hanna kõnelemisest rääkides lõpetamata tegevust tähistavat lihtminevikku, see tähendab, et ta ei lakanud kõnelemast ja Jeesusest tunnistamast, vaid kuulutas oma sõnumit üha uuesti ja uuesti tõepoolest kõigile, keda ta sel päeval pühakojas kohtas.

Siimeoni sõnad olid mõeldud eeskätt Maarjale ja Joosepile, kuigi ka need puudutasid paljusid – paljusid Iisraelis, kellele Jeesus, tol hetkel Siimeoni enda kätel või Maarja süles lamav lapsuke, saab olema kas languseks või tõusuks. Esimese all peab Siimeon silmas seda, et on palju inimesi, kes pöörduvad Jeesuse vastu, kes ei võta Teda ega Tema kuulutust omaks või kes Temast mingil põhjusel lahti ütlevad. Teine võimalus – tõus või täpsemalt tõlkides üles tõusmine või taas tõusmine (vt vastavat keelelist märkust) – puudutab neid, kes Jeesuses teostunud lunastuse vastu võtavad ning vaimulikust surmast tõelisse ellu ärkavad¹², samuti neid, kes ka pärast langust, isegi Jeesusest lahti ütlemist, pöörduvad ning tagasi Tema juurde ja Tema järele tulevad¹³.

See, et ka Maarja südamest peab otsekui pikk ja raske mõök läbi minema, ei tähenda, nagu elaks Maarja läbi samasuguse languse ja tõusu, nagu need, kes Jeesuse tagasi lükkavad või vastu võtavad. Maarja südant läbistav mõök tähistab valu ja kannatusi, mida ta peab taluma, nähes tema jumalikku Poega lakkamatult saatvat mõistmatust ja vaenu, mida ei leevenda ka paljude austus, kuna teatavasti pöördus viimanegi lõpuks vaenuks ja Jeesusele surma nõudmiseks, rääkimata sellest valust, mis läbistas kannatava ema hinge Poja piinu ja surma nähes ning Teda pärast ristilt võtmist võõrasse hauda mattes.¹⁴

¹² «Jumal on teinud elavaks ka teid, kes te olite surnud oma üleastumistes ja pattudes. Jumal, kes on rikas halastuselt, on meid koos Kristusega teinud elavaks oma suure armastuse pärast, millega Ta meid on armastanud, kuigi me olime surnud üleastumistes – armu läbi te olete päästetud! –, ning on meid koos temaga üles äratanud ja asetanud taevasesse olukorda Kristuses Jeesuses.» (Ef 2:1.4–6)

¹³ «Siimon, Siimon, vaata, saatan on väga püüdnud sõeluda teid nagu nisu! Aga mina olen sinu pärast Jumalat palunud, et su usk ei lõpeks. Ja kui sa ükskord pöördud, siis kinnita oma vendi!» (Lk 22:31j)

¹⁴ Läänekiriku traditsioonis meenutatakse Maarja seitset valu: 1. Vaga Siimeoni ettekuulutus; 2. Põgenemine Egiptusesse; 3. Jeesuse kolmepäevane otsimine palverännakul Jeruusalemma; 4. Jeesuse saatmine ristiteel; 5. Jeesuse ristilöömine ja surm; 6. Jeesuse ristilt allavõtmine; 7. Jeesuse matmine.

Evangelist lõpetab Jeesuse templissetoomise loo sedastusega, et Joosep ja Maarja täitsid kõik, mis Seaduses oli ette nähtud, ning pöördusid siis tagasi Galileasse oma külla või linnakesse, mille nimi oli Naatsaret. Järgnesid nn varjatud aastad (vt keelelist märkust nime «Naatsaret» võimaliku tähenduse kohta), mille vältel me teame ainult ühest sündmusest: Jeesuse taaskordsest Jeruusalemma- ja templikülastusest siis, kui ta oli saanud kaheteistkümneaastaseks.

Siiski ütleb Luukas midagi äärmiselt olulist ja kõnekat: lapsuke kasvas, sai tugevaks, täitus tarkusega ja Jumala arm (või kiindumus: vt vastavat keelelist märkust) oli Tema peal. Ühelt poolt on see otsekui kirjeldus ükskõik, millisest lapsest: kõik nad ju aja jooksul kasvavad, saavad tugevamaks ja loodetavasti ka targemaks, ning eks ole iga jumalakartliku vanema soov, et temagi lapse peal oleks Jumala arm. Siiski võib Luukas öelda ka midagi muud, nimelt seda, et Jeesuse kasvamises, jõus, tarkuses ja Teda täitvas armus oli midagi eriliselt silmatorkavat ja Teda teistest temaealistest eristavat.¹⁵

Jeesuse templissetoomise tähendus on kokku võetav sõnadega: «kui nad olid täitnud kõik, mis tuli teha Issanda Seaduse järgi...» (Lk 2:39) – aga mitte ainult Seaduses ette nähtud rituaalide teostamise mõttes, vaid märksa enam seeläbi, et inimeseks saanud Jumala Poeg heitis ennast vabatahtlikult Seaduse alla, et osta lahti need, kes olid patu orjadena Seaduse poolt neetud¹⁶, ning tuua valge ette mitte ainult «paljude südamete mõtted» (Lk 2:35), vaid Jumala arm ja pääste, elu ja kadumatus.¹⁷

Jutluseks

Jõuluaja esimene pühapäev on uuema tava järgi pühendatud Pühale Perekonnale. Evangeelium (Lk 2:33–40) – tegemist on selle pühapäeva vanakirikliku Evangeeliumiga – näib taolist teemavalikut toetavat, kuid seda sama päeva vanakirikliku Epistli Gl 4:1–7 (EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskavas ühena Epistlite valikust Gl 4:3–7) kontekstis vaadates on selge, et rõhuasetus on siiski Kristuses täitunud töötustel ning sellel, et pikk ootusaeg on lõppenud ja lunastus on saanud. Evangeeliumis nimetatud lesknaine Hanna¹⁸ sobib suurepäraselt tähistama ennast viljatuks ja lastetuks leseks pidavat

¹⁵ Sellest annab tunnistust ka kaksteist aastat hiljem templis toimunu: «Kõik, kes Teda kuulsid, olid hämmastunud Tema mõistusest ja Ta vastustest.» (Lk 2:47)

¹⁶ «Kõik need, kes rajavad end Seaduse tegudele, on needuse all, sest on kirjutatud: «Neetud on igaüks, kes ei püsi kõiges, mis on kirjutatud Seaduse raamatusse, et ta seda täidaks.» Ent Kristus on meid Seaduse needusest lahti ostnud, kui Ta sai needuse meie eest – sest on kirjutatud: «Neetud on igaüks, kes puu küljes ripub.»» (Gl 3:10.13)

¹⁷ «[Issand] on meid päästnud ja kutsunud püha kutsega, mitte meie tegude järgi, vaid omaenese kavatsuse ja armu järgi, mis meile on antud Kristuses Jeesuses enne igavesi aegu, nüüd on aga saanud avalikuks meie Päästja Kristuse Jeesuse ilmumise läbi, kes on kõrvaldanud surma ning on evangeeliumi kaudu toonud valge ette elu ja kadumatus.» (2Tm 1:9j)

¹⁸ Nimi הַנָּחַ תְּהַנְּחָה tähendab «arm».

Siionit, kelle lein on lõppenud ja lastetusaeg otsa saanud, ning vaga Siimeon, kes nüüd viimaks võib rahus lahkuda, kehastab Jumala rahva iidset messiaootust.

Vanakiriklik Epistel lisab sellele sõnumi seadusealuste, s.t orjade ülendamisest lapseseisusesse, mis sündis seeläbi, et Jumala Poeg on sündinud Seaduse alla ja saanud meie pärast sulaseks, et meid oma kannatuste ja surma läbi vabaks osta. EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskavas teisenä välja pakutud Epistel (Kl 2:6–10) rõhutab Kristuses püsimist ja Tema jälgedes käimist, kutsudes mees pidama, et «Tema elab kogu jumalik täius ihulikult» ning meie oleme «saanud osa Tema täiusest, kes on iga valitsuse ja meelevalla pea».

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava pakub jõuluaja esimeseks pühapäevaks ka kaks Vana Testamendi lugemist, mõlemad prohvet Jesaja raamatust. Teine neist (Js 49:13–16), mis näib Evangeeliumiga ja eriti Galaatia kirja Epistliga paremini sobivat kui esimesena pakutu (Js 25:1.4–5), kujutab endast Issanda töötust Siionile, kes arvab, et Jumal on ta maha jätnud: «Kas naine unustab oma lapsukese ega halasta oma ihuvilja peale? Ja kui nad ka unustaksid, ei unusta mina sind mitte. Vaata, ma olen sind märkinud oma peopesadesse, su müürid on alati mu silme ees.»

Esimesena pakutud Vana Testamendi lugemine annab võimaluse Iisraeli rahva ajalugu näitena kasutades tuua esile kogu inimkonna haletsusväärse saatuse, mis tuleneb sellest, et inimene on pööranud selja Jumalale ning arvab ennast ilma Temata hakkama saavat. Ka kõige kindlamana tunduv linn – kui see on rajatud ilma Jumalata ja selles elatakse, nagu Jumalat ei oleks –, tehakse maatas ja pole ühtki ulualust peale Jumala, mis suudaks meid varjata kõrvetava lõõsa või rajuilma eest.

Jumal on läbi Iisraeli rahva ja kogu inimkonna ajaloo näidanud oma armu, heldust ja päästetahet. Ta on teinud imetegusid ning Tema kavatsused on head ja ustavad. Tal on plaan inimeste päästmiseks – ning Ta on teinud selle plaani teoks, läkitades aja täis saades oma Poja, meie Önnistegija Jeesuse Kristuse, kes on meid lunastanud ning Jumala lasteks ja pärijaiks teinud. Kristus on tulnud ja painutanud ennast Seaduse alla, et päästa mitte ainult Iisraeli rahvas, vaid et ilmutada Jumala armu ja kirkust paganategi silme ees. Jumal on ustav, Tema kavatsused on kindlad ja Ta täidab alati oma töötused.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jõuluaja esimese pühapäeva Evangeelium viib meid jõulusündmusest neljakümne päeva kaugusele, sündmuse juurde, mida kirikukalendris tähistatakse 2. veebruaril, küünlapäeval ehk Issanda templissetoomise (või Maarja puhastamise) pühal. Jeesus viiakse templisse, et teostada kaks rituaalset talitust: esiteks selleks, et tuua lepitusohver tema ema puhastamiseks, kuna poeg lapse sünnitanud naist ei peetud

Moosese Seaduse kohaselt nelikümmend päeva rituaalselt puhtaks, ning teiseks selleks, et tuua tänu- ja lunastusohver Jeesuse kui esmasündinu eest, kes vastavalt Seadusele kuulus Issandale – meenutusena sellest, kuidas Jumal oli päästnud Iisraeli rahva Egiptuse orjapõlvest pärast seda, kui oli hukanud kõik esmasündinud peale nende, kelle kojad olid märgitud paasatalle verega. Ei Jeesus ega Maarja vajanud neid lepitus- ja puhastustalitusi: Jeesus on Jumala enda esmasündinu, ning Maarja jäi lapseotele Pühast Vaimust ja oli täidetud Jumala armuga, nii et tema puhul ei saa rääkida isegi rituaalsest ebapuhtusest. See tähendab, et ka Jeesuse templissetoomine sündis – nagu kõik muu Tema elus – teiste pärast, meie pärast. Nagu ütleb püha Paulus: Ta «sündis Seaduse alla, lahti ostma seadusealuseid, et me saaksime pojaseisuse» (Gl 4:4j).

2. Jeesuse ema ja Tema kasuisa Joosep olid hämmastunud sellest, mis neile templis osaks sai: neid kohtasid seal vaga Siimeon, kes andis tunnistust Jeesusest kui Messiast ja Päästjast, kes on tulnud lunastama mitte ainult Iisraeli, vaid kõiki rahvaid, ning naisprohvet Hanna, kes Jeesust nähes ülistas Jumalat ja kuulutas Temast kõigile, kes ootasid Jeruusalemma lunastust. Siimeon ei salanud sedagi, et Jeesus saab olema proovikiviks, tuues paljudele kas languse või tõusu. Jeesus ongi proovikivi, Ta on seda alati olnud: Ta on hinnaline nurgakivi nende jaoks, kes Temasse usuvad ja päästetakse, aga Ta on ka komistuskivi ja pahanduskalju uskmatuile, kes hukuvad (vrd 1Pt 2:6–8). Siimeon hoiatas ka Maarjat, andes talle teada, et teda ootavad ees valu ja kannatused, mis on võrreldav mõõga läbi tungimisega hingest või südamest: võime vaid kujutleda, mida see püha ema pidi läbi elama, nähes kõike mõistmatust ja vaenu, kõiki teotusi ja piinu, mida tema jumalik Poeg pidi taluma.
3. Pärast kõige ettenähtu teostamist pöördusid Joosep ja Maarja koos Jeesusega tagasi Galileasse, oma koju Naatsaretti, kus Jeesus elas järgnevad aastakümned peaaegu varjatud elu. Ainus sündmus, millest me teame, oli Tema viibimine Jeruusalemma templis siis, kuidas ta oli saanud kaheteistkümnepäevaseks. Evangelist ütleb, et Jeesus kasvas, sai tugevaks ja täitus tarkusega ning Jumala arm oli Tema peal. Pole mingit kahtlust, et Jeesuse, Maarja ja Joosepi pere on meile parimaks eeskujuks sellest, mida tähendab elada armastava ja jumalakartliku perekonnana. Sellest veelgi olulisem on aga meeles pidada, et Jumala Poeg sai inimpere lapseks selleks, et meie saaksime Jumala lasteks. Inimeseks saanud Jumala Poeg heitis ennast Seaduse alla ning võttis omaks meie nõdra ja sureliku inimloomuse, et hävitada surm ning tuua valge ette elu ja kadumatus. Ilmselt pole juhuslik, et need, kes neljakümnepäevast Jeesust templis tervitasid, olid kaks vana rauka – kehastades vana, hukkumisele määratud maailma. Jeesus tuli seda vana maailma uueks looma ning inimkonda hukatusest päästma – selleks oli Ta valmis saama kõiges oma «vendade sarnaseks, et Temast saaks halastav ja ustav ülempreester Jumala ees rahva pattude lepitamiseks» (Hb 2:17).